

Jan Patočka [1973]

(2.5.73 – 74 A)

(B) Tam se mně jako zdálo, když jsem se tak jako dodatečně přečetl, že to, co vy říkáte, to mi ani tak nepřipadlo jako vyvrácení toho Patočky jako spíš takový určitý doplnění. Protože, že je, co je tam celá ta pasáž, ta první kapitola toho dodatku a tak? To není úvaha o reflexi. To je polemika proti reflexi absolutní, že jo? Já má dojem, že Patočka tam vidí ty dvě roviny ... Co tady jako namítáte, že ta reflexe jako není protiklad..., to je jedna věc, ale on tam mluví o filosofický reflexi, že jo, to je úplně jiná rovina, tam snad už i vy byste řekl, že to je jistě protiklad, ta filosofická reflexe... Protože to je neustále ta polemika proti tý absolutní reflexi. A pak ještě nakonec. Vy jste řekl, že on to má z antiky, takovejhle ten... Já si myslím, mně se jeví, že ty základní Patočkovy teze vždycky což teda by pro něj nebylo lichotivý – že všechno je, pokud můžu teda říct, Heidegger, ale ne – vy když se dovoláváte Heideggera, tak se vždycky dovoláváte toho pozdního, jenže já si myslím, že u Patočky to je zase z toho Heideggera ze Sein und Zeit. Prostě, když tam mluví o tom Verfallen a tak, to je to prostě, na co tady narážela minule Eva, jestli si vzpomínáte, to je ta rovina, ze který von to, na který to Patočka sám nějak buduje a tak, ne? A to verfallen, to sám Heidegger neustále zdůrazňuje, že to není něco jako negativního, že by to bylo nějaký, že jo, to je ten náš stav, ve kterým jsme víceméně furt, a z toho se člověk vždycky jenom nějak tak vzepne a tak... A proto von z toho Heideggera vychází, protože to je právě ten ... Já se bojím použít nějakýho svého slova, protože bych to...

(H) No tak, k té první věci. Já nevím, že by ta reflexe nějak, že tomu pomůže, když to rozdělíme. Je ještě nějaká jiná reflexe než filosofická? Nebo je filosofie něco jiného než reflexe? To je těžko říct. Já nevím, proč by potom patřilo k tomu... Mně se zdá, že to, jak tady ta reflexe je vyložena, ať už teda je to reflexe mimofilosofická nebo filosofická, mně se zdá, že na tom tolik nezáleží to jest: nehledě na tu polemiku s tou absolutní reflexí, jak je vyloženo to, co je reflexe, že, že to právě zůstává v rámci pouhé myšlenky. Proti tomu mám námítky. Smysl toho, co jsem k tomu kriticky říkal, je v tom, že Patočka prostě nebere v úvahu, že když reflektujeme, tak reflektujeme na svou aktivitu, a tato aktivita je komunikací, je aktivním vztahem mezi námi a světem. A že tedy reflexe, když se obrátí k té naší aktivitě, není o nic blíže nám než tomu světu. To je to, co jsem tam namítal.

(B) Takže ta reflexe není vo nic víc sblížená...

(H) Ta reflexe skutečně není o nic blíž, to přece, ta reflexe nezůstává ve sféře našeho vědomí, tak že by se k němu tak přimykala, že by je nepřekračovala. Kdyby zůstávala, tak by nebyla ani schopna to vědomí ani tematizovat. Nemí schopna tematizovat nás samotné, my bychom nemohli sebe pojmout, protože bychom neměli ten potřebný odstup...

(B) Počkejte... a tohle je v Patočkovi obsažený, že si Patočka myslí ...

(H) Ano, to jsem přece právě minule vykládal!

(B) No, to je právě to, že já jsem se jako nepřipravil...

(H) No, já nevím, jestli to ... On tam říká na str. 157, že reflexe netranscenduje do věcí kolem nás, nýbrž přidržuje se zprvu naší vlastní jsoucnosti. Zprvu znamená,

že teprve druhotně může tematizovat předmětný svět. Ale už v rámci té vlastní naší jsoucnosti, to znamená v rámci toho vědmí jenom, může mínit, ale netranscenduje do věcí. No, a tak pro tomuhle já mám námitky. Mně se zdá, že buď reflexe je nepřítomná – anebo jsme od sebe odstoupili. To znamená: odevzdali jsme se – v tom smyslu třetího pohybu. Reflexe je ten třetí pohyb. Není jiné reflexe. A ovšem můžeme se odevzdat buď pravdě, anebo nějaké ideologii. V každém případě však jsme od sebe odstoupili. Když jsme se oddali ideologii, tak jsem se ztratili, kdežto když jsme se oddali pravdě, tak jsme se definitivně získali, našli. Ale v každém případě teda je tu odstup od nás. A je-li tedy v tom přítomen pohled na nás, tak právě tak je tam taky pohled na věci. To není prostě možný, aby tam bylo jenom jedno.

(B) A to, co jste ocitoval z toho Patočka, tak to je opravdu... prochází to tam ňák, prochází to, prostupuje to todleto právě – vlastně ano, já vím, že obrací vždycky sám... No ale když říká tam, že to je zapomnění ...

(H) On chápe reflexi jako sebezachycení, to tam dává zcela jako rovnítko, to je na konci tý 157 třeba, že ... Ale reflexe je právě tak zachycení věci!

(B) Nemusí tu ňák, když von tam mluví přece o tom, že nejprve máme ten sklon, to je to verfallen, utíkat od sebe, a utíkat se do těch svých projektů, do tý každodenní, že, takže z tohodle je třeba, proti tomu je třeba nějakým protitahem navrátit člověka jemu samému...

(H) No ale já mám právě dojem, že to je chyba. Ten útěk od sebe není nic začátečního, nic počátečního, nic, co je tady předem a čemu je třeba se bránit. To není tak, že první pohyb je ten útěk před sebou. Ten útěk před sebou, to jsem tam taky říkal, to je, když už to je zvrhlý. To je to, co tady Patočka neprávem ztotožňuje, že akce je tady založena uvnitř a musí zajít navenek. A v tomto přechodu zevnitř do vnějšího světa jako by subjekt, kterej tu akci provádí, opouští sám sebe – jako by. Ale to ne proto, že od sebe utíká, to je proto, že se realizuje. To je něco, co se nedá ztotožňovat. Teprve když jde do akce, která je jenom fiktivní akcí, jen záminkou, aby utekl od sebe, tak potom teprve to je ten útěk. To není totéž. A reflexe není protitahem proti sebeztracenosti subjektu, nýbrž to je zvláštní akce, která místo aby šla do vnějšího světa, tak se obrací k těm druhým akcím, které do toho vnějšího světa jdou. Takže člověk tady v reflexi analyzuje svou vlastní aktivitu, svou vlastní praxi. V praxi je přítomen on sám právě tak jako ta věc, s níž se manipuluje, s níž se něco dělá, která se proměňuje...

(Hm) No ale je tam přítomen nějak jinak zřejmě než ta věc, kterou manipuluje, protože jinak by se dostával na úroveň tý věci, v tý reflexi.

(H) No je tam jinak. Samozřejmě je tam jako subjekt a ne jako to, k čemu ten subjekt v akci tíhne, k čemu míří. Jistě tenhle rozdíl tam je.

(Hm) No ale to je jinej subjekt než ten subjekt, řekl bych jako primární, z kterého vychází ta akce do vnějšího světa, tematizovaný subjekt.

(H) Jistěže, protože taky ta reflexe je možná jenom tam, kde ten subjekt je schopen odstoupit sám od sebe, čili už se stane něčím jiným v tu chvíli. Samozřejmě to je jinej subjekt. Nejenom proto, že je tematizovanej, ale proto, že von se skutečně změnil v tu chvíli, von se mění. Subjekt se mění každou svou aktivitou, specificky se pak mění tou aktivitou, jíž je reflexe, poněvadž v reflexi se stává subjekt obyvatelem už nového světa, právě toho světa řeči, Neboť reflexe

jinak není možná, než právě ve světě řeči. A do tohoto světa řeči on odstupuje od sebe, když tu reflexi provádí, tak ji neprovádí jako sám individuální subjekt, nebo aspoň to tak nebo aspoň to tak nemusí provádět, ale může tu reflexi provádět s nárokem na univerzální platnost. Tomu ta řeč, ten svět řeči umožňuje. Že reflexi, kterou on provede, ta reflexe je platná nebo neplatná univerzálně, nejenom pro něj. Kdežto ta akce, kterou provádí, to je jeho záležitost. Tutéž akci když provede někdo jinej, v jiný situaci, tak neuspěje...

(Hm) No, ale není to tady trochu... Je ta praktická akce... tedy vy tady o ní mluvíte jako o záležitosti individuální. Tou reflexí je možno tedy dojít k nějakým univerzálním závěrům o té akci jo? Možná, že tomu rozumím blbě? Ale není to jaksi... abych tak řek trochu usnadnění celý tý problematiky, protože když ta aktivita nebo ta schopnost tý aktivity toho subjektu, to přece není jako záležitost jen a jen individuální. To je nějaká univerzální schopnost života nebo něco takovýho, ne?

(H) No obecně jako struktura ano. Ale ta konkrétně provedená akce, ta nemá univerzální charakter, samozřejmě, kdežto konkrétně provedená reflexe může mít univerzální charakter, za jistých podmínek.

(Hm) Mně se zdálo, jako by to tady jaksi byly takový dvě nesou měřitelný roviny. Tou reflexí de facto se univerzalizuje nějakým způsobem ta individuální akce, nebo dospívá se k nějakým univerzálním závěrům o ní. Reflektuje se akce, že ano. No ale už tím, že tedy... Mně to dnes nějak, nemohu se soustředit... Prostě zdá se mi, že jednak z toho vyplývá, že ta reflexe jakožto aktivita je teda jiného charakteru než ta praxe teda individuální. To už teda bych řek... vyděluje, nebo nějakým způsobem jako určuje tu aktivitu reflexivní ve vztahu k tý individuální aktivitě jako do jisté míry, o čem Patočka mluví jako protitah třeba, anebo nějaký takový dialektický vztah. Je to svým způsobem negace tý individuální aktivity, protože to znamená přerušení a odstoupení od tý individuální aktivity...

(H) Počkejte, tady pracujete nějak... to je neobyčejně vágní, negace. Když Patočka řekne protitah, tak to znamená, že to je něco, co jde obráceně. To právě není pravda, protože reflexe i akce začínají ve stejném směru, a teprve jaksi v tom cíli se rozcházejí. Zatímco akce jde do vnějšího světa, k věcem a předmětům vnějšího světa, tak reflexe se obrací se obrací k těm akcím, které do toho vnějšího světa jdou. Kdyby to byl protisměr, tak by reflexe musela jít odněkud nevím odkud směrem k subjektu, tam, odkud vycházejí akce. Ale tak to není. Rozumíte? Subjekt akce i reflexe je tentýž... Ale cíle jsou rozličné: zatímco akce jde až k věci, tak reflexe se obrací a jde k té akci. Ale ne k subjektu, k akci. A teprve analýzou

[zde přepis končí, pozn. red.]

(Hm) Patočka je nějak, i svou vírou, katolík?

(H) To je těžko říct. Jeho žena byla katolička a nejstarší jeho dcera je velice orientovaná katolicky. Ale Patočka tak jako ...

(B) Koketoval ...?

(H) Ano, do jisté míry, a koketoval zároveň s katolictvím i s protestantismem. Tak jako...

(Hm) Jak, konkrétně?

(H) No tak, prostě, trvale byl v takovejch úzkejch kontaktech ...

(F) No a to ještě nic neznamena, todle ...

(Hm) Totiz že todleto ...

(H) No, jaksi třeba, pro katolika brzo po válce, nebo i před válkou a za války, bylo vůbec nemyslitelný, před Vatikánem, brát vážně nekatolickou teologii. Ale Patočka se tím zabejbal, když nemoh nic jinýho, že, tak... Publikoval třeba v KR. Velice důvěrně a často se stýkal, opětovaně, se Součkem; to byly dlouhý, zásadní rozhovory. Tedy o tom není pochyb, že to všechno na něj muselo mít vliv, kterej způsobil přinejmenším, že se vymykal z takovýho běžnýho standartu katolickýho. Jinak jeho rodina teda nebyla ani katolická, ani protestantská, jeho otec byl takovej spíše racionalista, osvícenec, byl to učitel. No a je zvláštní teda, je zvláštní teda, jako by se nemohl rozhodnout. On má partie v různých člancích neobyčejně vřelý, doklad takovýho vřelýho vztahu k protestantismu, a velmi kritický partie vůči katolictví, a zase na druhou stranu z jícheho nic ho najednou něco rafne, asi něco přečet, nebo ho něco napadne, najednou to vidí jinak, že, a má i takový strašlivý partie, dokonce nepravdivý, že to vypadá skoro jako taková nějaká nekontrolovaná averze vůči protestantismu, a zase taková nekritická takřka adorace katolictví. Příklad je třeba v oné předmluvě k Schelerovi, že, ten Mensch im Kosmos. Tak tam má takovejch několik naprosto nespravedlivejch, křiklavejch tvrdostí, nota bene nezaloženejch na skutečnosti, tam prostě vlastně špatně, to byla příležitost, takřka Rádlovsky, tam se teda chopil příležitosti, aby řek, co si myslí, bez ohledu na fakta. Tam najednou mluví o Schelerovi teda... Takže to bylo v úplným rozporu s tím Schelerovým textem, kterej pak následuje. Což jsem neopomněl v té recenzi ukázat, taky proto, že mě to nadzdvihlo. Ale tak ...

(B) No, tadyhle, jak to vykládáte, tak to vypadá jako oscilace mezi katolictvím a protestantismem, ale to je v každém případě ... jako věřící, teda ne jako ...

(H) Tedy vona to je oscilace mezi pozitivismem a husserliánstvím a křesťanstvím a křesťanstvím, že, a v rámci křesťanství je to oscilace mezi katolictvím a protestantstvím. Patočka se jako nedovede rozhodnout ...

(B) A nikdy neprohlásí ...

(F) Já teda myslím, že ...

(Hm) Počkej ...

(J) A je to ještě oscilace vůbec mezi myšlením logickým a mýtickým, nebo tendencí k němu. To je ta, ta představa, že člověk teda je ... a tak dále to všechno, čemu se dá potom, upřílišněně zdůrazněnému, říct subjektivismus, protikladem je opravdu něco, co tady zřejmě nebylo v těch formulacích dostatečně zreflektováno, ale čeho sugesce na mně například působila, ať už jsem za to viděn jakkoliv, a to je něco iracionálního v něm, skutečně iracionálního, to nemusí být pouhá koketérie s tím světem mýtu, to je opravdu... (konec A-strany, 76)